

Tekst: Marijke van der Zalm en Frank Brouwer

Over het aanspreekpunt pesten en de anti-pestcoördinator

Pesten voorkomen in de praktijk

Hoe kunnen scholen pesten aanpakken? Het aanspreekpunt pesten en de anti-pestcoördinator spelen hierin een essentiële rol. Marijke van der Zalm en Frank Brouwer, adviseurs bij Stichting School & Veiligheid, gaan in dit artikel in op hun taken.

Het voorkomen en tegengaan van pesten hoort bij de basisondersteuning die scholen bieden. Iedere school heeft de verantwoordelijkheid om te zorgen voor een veilige omgeving. Ondanks alle inspanningen van scholen bij het aanpakken van pesten, laat de *Landelijke Veiligheidsmonitor 2021-2022* (Lodewick et al., 2023) echter zien dat de pestcijfers in het funderend onderwijs helaas zijn toegenomen. Het aandeel leerlingen dat aangeeft weleens gepest te zijn, is in het primair onderwijs gestegen van 14 procent in 2021 naar 17 procent in 2022. En in het voortgezet onderwijs van 6 procent in 2021 naar 9 procent in 2022.

Het aandeel leerlingen dat weleens is gepest, is gestegen

Sinds 2015 zijn scholen volgens de Wet veiligheid op school verplicht in hun sociaal veiligheidsbeleid aandacht te hebben voor de aanpak van pesten. Daarvoor moet er binnen de school iemand het anti-pestbeleid coördineren. En er moet een aanspreekpunt zijn voor leerlingen die gepest worden en hun ouders. Hoe scholen invulling geven aan deze verplichtingen, is grotendeels eigen schoolbeleid. Daarom zien we ook veel verschillen. Wat het beste werkt, hangt vooral af van degene die de taken uitvoert. En van hoe de werkzaamheden en verantwoordelijkheden zijn vastgelegd in het schoolbeleid. Ook is de steun van de directie bij het uitvoeren van het schoolbeleid doorslaggevend voor het welslagen.

Stichting School & Veiligheid adviseert de invulling waarbij de interne vertrouwenspersoon fungeert als aanspreekpunt pesten en iemand vanuit het

management als coördinator van het anti-pestbeleid, aangezien dit volgens ons het beste aansluit bij het doel en de strekking van de wet.

Het aanspreekpunt pesten

Het 'aanspreekpunt pesten' is een persoon binnen de school die er is voor leerlingen die te maken krijgen met pesten. En ook voor ouders die zich hierover zorgen maken. De meeste leerlingen zullen naar hun eigen leraar of mentor toegaan. Het aanspreekpunt is er vooral voor diegenen die dat niet durven of kunnen. Deze persoon vangt de gepeste leerling (en de ouders) op. Samen brengen ze de situatie in kaart en bekijken ze de mogelijke en wenselijke acties om de peestsituatie op te lossen. Daarbij verwijst en begeleidt het aanspreekpunt eventueel naar andere medewerkers binnen of buiten de school. Hierbij zal vaak de anti-pestcoördinator van de school (hierover verderop meer) een rol spelen. Het aanspreekpunt lost dus niet zelf het pestprobleem op, maar zorgt ervoor dat de juiste acties worden ondernomen. Acties, die voor de gepeste leerling goed voelen. Er worden nooit stappen gezet zonder dat de gepeste leerling daarvan weet en eraan toe is. Uitgangspunt is dat de gepeste leerling zich veilig genoeg voelt om aan het pestprobleem te werken. Daar werken het aanspreekpunt en de leerling (met zijn ouders) samen naar toe.

Overigens kunnen leerlingen en ouders ook bij het aanspreekpunt terecht als ze zich zorgen maken om een andere leerling.

Interne vertrouwenspersoon

Het aanspreekpunt pesten is bij voorkeur een bekend gezicht in de school. Het is noodzakelijk dat deze persoon ervaring heeft met opvang, begeleiding en gesprekstechnieken.

Op school vervult de interne vertrouwenspersoon de spilfunctie bij klachten en meldingen. Deze functionaris heeft als primaire taak het eerste aanspreekpunt te zijn bij ongewenst gedrag, waaronder ook pesten. Professionele vertrouwenspersonen hebben – om hun werk goed te kunnen uitvoeren – een passende opleiding gevolgd. In een dergelijke opleiding is er uitgebreid aandacht voor de taak van het aanspreekpunt pesten. Het is dan ook een logische keuze om de interne vertrouwenspersoon als aanspreekpunt pesten te laten fungeren. Dit voorkomt ook overlap van werkzaamheden of ongewenste 'concurrentie' (die kan ontstaan als een ander teamlid als aanspreekpunt wordt aangewezen).

 De interne vertrouwenspersoon fungeert vaak als aanspreekpunt

De anti-pestcoördinator

De coördinator van het anti-pestbeleid is een deskundige in het aanpakken van fysiek en online

Wetsvoorstel

Met het Wetsvoorstel vrij en veilig onderwijs – dat gaat over het verbeteren van de veiligheid op school – scherpt de overheid de eisen aan op het gebied van sociale veiligheid. Scholen moeten meer doen om onveilige situaties in beeld te krijgen en ervoor te zorgen dat die minder voorkomen. In het wetsvoorstel is onder meer opgenomen dat een interne vertrouwenspersoon op scholen verplicht zal worden, waarbij deze in elk geval de taak van aanspreekpunt pesten uitvoert (Overheid.nl, z.d.; Kamerstukken II, 29240, nr. 133, 2023). In dit artikel beschrijven wij hoe het vormgeven van de sociale veiligheid binnen de school in de wet van 2015 was bedoeld en hoe het bij de invoering van de voorgenomen nieuwe wet noodzakelijk zal worden.

pesten. De coördinator fungeert als vraagbaak voor collega's met vragen over pesten, implementeert het anti-pestprotocol en houdt het beleid actueel. Ook brengt de coördinator dit anti-pestbeleid regelmatig onder de aandacht van collega's, leerlingen en ouders en deelt hij nieuwe ontwikkelingen.

Voor het aanspreekpunt pesten is de coördinator een onmisbare adviseur bij het aanpakken van pestproblemen. Waar het aanspreekpunt zich richt op de gepeste leerling, heeft de coördinator een veel bredere scope: deze richt zich op het aanpakken en voorkomen van pesten in de school.

Om deze taak goed uit te kunnen voeren, is het noodzakelijk dat de coördinator zicht heeft op de beleving van veiligheid van leerlingen, op pestproblemen, pestincidenten en veiligheidsrisico's. Daarbij helpt het de coördinator als alle schoolmedewerkers peestsituaties goed registreren (meer informatie: tinyurl.com/incidentenregistratie). Ook is het van belang dat de coördinator veel kennis heeft op het gebied van pesten, zodat hij als klankbord voor collega's kan fungeren. Het volgen van passende trainingen en workshops hoort dan ook standaard bij deze taak.

Zorgcoördinator of intern begeleider

Op veel scholen ligt de coördinatie van het anti-pestbeleid bij de medewerker die ook eindverantwoordelijk is voor de veiligheid op school. Gezien de veelheid van het werk,

de complexiteit ervan en de grote verantwoordelijkheid van het coördineren van anti-pestbeleid ligt het voor de hand deze taak bij iemand uit het management te beleggen. De zorgcoördinator of intern begeleider is zeer geschikt om deze taak uit te voeren.

Ib'ers en zorgcoördinatoren zijn zeer geschikt als anti-pestcoördinator

Samenwerken in de school

Net als het aanspreekpunt pesten is ook de anti-pestcoördinator geen oplosser van, maar ondersteuner bij het oplossen van het pestprobleem. Vaak is de leraar of mentor verantwoordelijk voor het maken van een plan van aanpak. De anti-pestcoördinator kan daar natuurlijk wel bij begeleiden.

Het is belangrijk om in de school afspraken te maken

over wanneer de anti-pestcoördinator wordt betrokken bij pestproblemen. Zo'n afspraak zou bijvoorbeeld kunnen zijn dat als er sprake is van pesten in een groep de anti-pestcoördinator hierover steevast wordt geïnformeerd. Dit gebeurt nog lang niet altijd; vaak wordt de coördinator pas ingeschakeld als het al is geëscaleerd. Terwijl: hoe eerder je ingrijpt, des te eerder je pesten met elkaar in de kiem kunt smoren. Ook een gedragsspecialist, schoolmaatschappelijk werker of een schoolpsycholoog kan een rol spelen binnen de afgesproken pestaanpak. Bijvoorbeeld door extra ondersteuning te bieden in de groep, voor de gepeste leerling, de pester of andere kinderen uit de klas. Pesten heeft namelijk niet alleen effect op de gepeste of de pester. Het zorgt voor een onveilig groepsklimaat en heeft dus effect op iedere leerling. Het aanspreekpunt pesten en de anti-pestcoördinator werken dus samen met hun collega's in de school. Er is niet één manier te noemen waarop zij dit moeten doen.

Taken voor het aanspreekpunt pesten

1. *Opvang, begeleiden en verwijzen gepeste leerling en ouders:*
  - a. *De pestsituatie in kaart brengen.*
  - b. *Bespreken gewenste en mogelijke oplossingen.*
  - c. *Ondersteunen bij het in gang zetten van de gewenste oplossing en inschakelen juiste personen om tot die oplossing te komen.*
2. *Registratie en evaluatie van individuele casussen.*

Taken voor de anti-pestcoördinator

1. *(Mede)verantwoordelijk voor het anti-pestbeleid op school:*
  - a. *Zorgen dat pesten regelmatig op de agenda staat.*
  - b. *Zorgen voor de ontwikkeling van schoolregels en afspraken over pesten, inclusief sanctiebeleid.*
  - c. *Zorgen dat die schoolregels leven binnen de school.*
  - d. *Zorgen dat er op school een anti-pestprotocol is.*

- e. *Zorgen dat preventieve maatregelen worden genomen die de veiligheid op school vergroten.*
2. *Klankbord voor collega's die vragen hebben over pesten en de aanpak ervan:*
    - a. *Vragen van leraren over de aanpak van pesten beantwoorden en advies geven over de aanpak van pestsituaties in de klas.*
    - b. *Informereren en adviseren over het inzetten en gebruiken van anti-pestprogramma's en lessen over pesten.*
    - c. *Zorgen dat leraren weten hoe te handelen in een pestsituatie.*
    - d. *Zorgen dat leraren weten wat ze preventief kunnen doen om pesten te voorkomen.*
  3. *Zicht hebben op de beleving van veiligheid, incidenten en mogelijke risico's:*
    - a. *Zorgen dat pestincidenten geregistreerd worden.*
    - b. *Regelmatig overleggen met het aanspreekpunt pesten om mogelijke trends te signaleren.*
    - c. *Interpreteren van de cijfers uit de jaarlijkse monitor van de veiligheidsbeleving (waaronder cijfers over pesten) van leerlingen.*
    - d. *Preventieve maatregelen nemen naar aanleiding van onveilige situaties en pestincidenten.*

Het is noodzakelijk dat er binnen de school afspraken over worden gemaakt. En dat deze worden vastgelegd in het anti-pestbeleid.

Als de school aan ouders en leerlingen wil laten zien dat zij het van groot belang vindt dat iedereen zich veilig voelt op school en dat elk signaal van pesten serieus wordt genomen, dan komt deze boodschap alleen over als het hele team met elkaar laat zien dat pesten niet wordt getolereerd binnen de school. En dat er direct wordt opgetreden als het toch gebeurt.

Ook een gedragspecialist kan een rol spelen binnen de pestaanpak

Hoe betrek je als anti-pestcoördinator het team?

Hoe zorg je ervoor dat jullie teambreed dezelfde taal spreken en dat iedereen zich ervoor verantwoordelijk voelt om pesten tegen te gaan? Als anti-pestcoördinator kun je hierin een hoop betekenen. Hierna zetten we uiteen hoe je dit doet:

Stimuleer betrokkenheid en participatie

Betrek het hele team, inclusief directie, bij de ontwikkeling van het anti-pestbeleid. Moedig teamleden aan om hun ideeën, zorgen en suggesties te delen. Dit vergroot de betrokkenheid en het gevoel van eigenaarschap, waardoor teamleden meer geneigd zijn om het beleid te ondersteunen en uit te voeren.

Evalueer samen het anti-pestbeleid

Zet het anti-pestbeleid structureel op de agenda van teamoverleggen. Evalueer met elkaar de implementatie van het anti-pestbeleid en verzamel feedback van het team. Vraag naar eventuele uitdagingen, obstakels of behoeften aan ondersteuning. Als je openstaat voor feedback en actie onderneemt op basis van de ontvangen informatie, zien teamleden dat hun betrokkenheid en mening worden gewaardeerd.

Verzorg trainingen, bevorder bewustwording

Organiseer trainingen en workshops om ervoor te zorgen dat iedereen beschikt over de kennis en vaardigheden

om pesten te voorkomen, te herkennen en aan te pakken. Dit betekent niet dat je dit allemaal zelf moet verzorgen als anti-pestcoördinator. Je kunt natuurlijk ook externe expertise inhuren.

Laat voorbeeldgedrag zien

Als anti-pestcoördinator fungeer je als rolmodel voor anderen. Door zelf consistent respectvol gedrag te vertonen en actief op te treden bij pestgedrag, inspireer je anderen om hetzelfde te doen. Daarnaast versterkt voorbeeldgedrag het vertrouwen van teamleden in jou als anti-pestcoördinator.

Hoe ga je om met pestincidenten?

Wat kan de school doen aan pesten? Hierna doen we enkele aanbevelingen.

Vroege signalering

Het is belangrijk dat scholen pesten zo vroeg mogelijk signaleren, zodat ze eerder kunnen ingrijpen. Dit voorkomt dat leerlingen blijvend slachtoffer worden van pesten. Wanneer bijvoorbeeld de leraar signalen ontvangt van pesten, is het belangrijk om stapsgewijs te werken aan een plan van aanpak, in lijn met het anti-pestbeleid. Hierbij bied je, zoals gezegd, als anti-pestcoördinator ondersteuning. Realiseer je hierbij dat *one size fits all* niet bestaat; vaak is maatwerk nodig. Blijf monitoren hoe het gaat en stel je aanpak waar nodig bij.

Laagdrempelige toegang

Veel kinderen die worden gepest, vinden gelukkig hun weg in de school als het gaat om melding maken van pesten. In de meeste gevallen melden zij dit bij hun eigen leraar en dat is prima. Het gaat erom dat kinderen iemand vinden binnen de school bij wie zij zich vertrouwd voelen.

Er zijn helaas ook veel leerlingen die aan niemand vertellen dat zij worden gepest, zo blijkt uit de *Landelijke Veiligheidsmonitor 2021-2022* (Lodewick et al., 2023): 20 procent van de gepeste leerlingen in het basisonderwijs en 30 procent van de gepeste leerlingen in het voortgezet onderwijs maakt geen melding van pesten. Bijvoorbeeld, omdat ze dat niet durven, bang zijn dat het erger wordt

of niet weten waar ze terecht kunnen. Juist voor deze groep kinderen is het heel belangrijk dat zij weten dat er een aanspreekpunt pesten is binnen de school bij wie zij laagdrempelig terecht kunnen.

Er zijn veel leerlingen die niemand vertellen dat zij gepest worden

Meldingen oppakken

Daarnaast helpt het leerlingen om te weten hoe er met meldingen wordt omgegaan. Van de leerlingen in het primair onderwijs geeft 20 procent aan dat er niets is gedaan met een melding die vorig schooljaar is gedaan, zo blijkt uit de *Landelijke Veiligheidsmonitor 2021-2022* (Lodewick et al., 2023). Dit geldt voor 30 procent van de leerlingen in het voortgezet onderwijs. Dat draagt uiteraard niet bij aan de meldingsbereidheid. Voor dit artikel spraken wij met Daniëlle. Zij is anti-pestcoördinator op een school voor speciaal onderwijs. Ze adviseert: 'Als een leerling bij je komt, neem dan eerst de tijd voor deze leerling.' Dat klinkt heel eenvoudig, maar in de praktijk ziet zij dat dit regelmatig anders gaat. 'Leerlingen komen vaak op een moment dat het net niet uitkomt. Maar wees je ervan bewust dat als een leerling komt, deze al een hele hoge drempel over is gegaan om het te zeggen. Als jij dan zegt "Ik heb geen tijd" of "Nu even niet", is dat niet helpend.'

Incidenten registreren

Zorg verder binnen de school voor duidelijke afspraken over welke incidenten wel en niet gemeld en/of geregistreerd moeten worden. Het is belangrijk dat dit zowel voor leerlingen als voor al het personeel duidelijk is. (Meer informatie: tinyurl.com/incidentenregistratie.) Scholen zijn zelf verantwoordelijk voor hun eigen wijze van registreren. Bij Daniëlle op school werken ze met een systeem voor incidentenregistratie. Dat wordt regelmatig geanalyseerd en omgezet in interventies. Als voorbeeld noemt Daniëlle dat er bij hen vóór schooltijd veel incidenten waren, onder andere pesten. Er is toen afgesproken dat al het personeel dat beschikbaar is voor schooltijd buiten staat met hesjes aan. Deze medewerkers ontvangen de leerlingen en begeleiden ze naar binnen. Sindsdien is het aantal incidenten sterk afgenomen.

Marijke van der Zalm en Frank Brouwer

Marijke van der Zalm en Frank Brouwer werken als adviseurs bij Stichting School & Veiligheid, het landelijk expertisecentrum voor sociale veiligheid in het onderwijs.

Ouders als onmisbare partners

Ouders zijn onmisbare partners voor scholen. Wanneer leraren, leerlingen en ouders goed samenwerken, kan er meer worden bereikt bij het tegengaan van pesten. Het is belangrijk om ouders al 'aan de voorkant' te betrekken. De leraar kan dit doen, door vanaf het begin van het schooljaar te investeren in de samenwerking. Wanneer deze ouders pas betreft als de pestproblemen al zijn ontstaan, dan is het eigenlijk te laat. Pesten kan een grote invloed hebben op de relatie tussen school en ouders.

Ook Daniëlle ziet in de praktijk hoe waardevol een goede samenwerking met ouders is. In een klas bij haar op school was er sprake van online pesten en gedoe in WhatsApp-groepen. 'De groepsleraar heeft altijd al nauw contact met ouders. Dit werpt in zo'n situatie vruchten af.' Toen de leraar een ouderavond organiseerde vanwege het pestprobleem in de groep, waren alle ouders er samen met hun kind. De leraar had een sterke boodschap, vertelt Daniëlle: 'Ik wil het voor de groep en voor alle leerlingen veilig hebben.'

'Ik wil het voor de groep en alle leerlingen veilig hebben'

Conclusie

Het is belangrijk dat de functies van het aanspreekpunt pesten en de anti-pestcoördinator zijn verankerd in het schoolbeleid. Het aanspreekpunt en de coördinator spelen een essentiële rol bij het verminderen van pestgedrag: zij kunnen helpen om er proactief en effectief tegen op te treden. Hoewel pesten waarschijnlijk nooit helemaal zal verdwijnen, kunnen de gezamenlijke inspanningen van alle medewerkers binnen de school en een continue evaluatie van het anti-pestbeleid bijdragen aan een afname van het pestgedrag. Zo bevordert de school het welzijn van de leerlingen.

Meer weten over het tegengaan van pesten? Kijk dan op de website van School & Veiligheid (schoolenveiligheid.nl), onder het thema 'pesten'.

De literatuurlijst bij dit artikel vind je in de materialenbank op lbbo.nl.